

INDUSTRIENS OG LANDBRUGETS FORÆDLINGSVÆRDI I AARENE 1924—26.

Af H. N. Skade.

Industrien. I det følgende er forsøgt en Beregning af den danske Industris Forædlingsværdi. Formaålet har været at fremskaffe et Resultat, der er i Overensstemmelse med Departementschef Adolph Jensens Redegørelse for den korrekt definerede Forædlingsværdi i den foregaaende Artikel. Med det Materiale, der staar til Raadighed, har dette ikke kunnet gennemføres uden ved at tage mange forskellige Hjælpemidler i Brug og i nogle Tilfælde anvende skønsmæssige Beregninger. Forinden Resultaterne meddeles, skal derfor gives en saa omfattende Forklaring af den anvendte Fremgangsmaade, som maa anses for nødvendig til Vurdering af Principperne.

Hovedmaterialet er Statistisk Departements Produktions- og Handelsstatistik. Med Hensyn til Produktionens Salgsværdi giver den industrielle Produktionsstatistik, for de Fag den omfatter, de fornødne Oplysninger, idet den meddeler de producerede Varers Salgsværdi af Fabrik samt modtaget Betaling for Arbejde udført for fremmed Regning og for Reparationer.

Med Hensyn til Raavareforbruget giver Produktionsstatistikken derimod kun Oplysning om de anvendte Mængder af de forskellige Stoffer, medens Værdierne ikke meddeles. Til Fremskaffelse af Værdien er for de indførte Raastoffers og Halvfabrikaters Vedkommende benyttet Indførselsstatistikens Gennemsnitspriser for de paagældende Varer. Da de paa denne Maade fremskaffede Priser angiver Værdien ved Indførselen ufortoldet, er de toldpligtige Raavarers og Halvfabrikaters Indførselsværdi forøget med Toldens Beløb. Yderligere skal Indførselsprisen forøges med den indenlandske Mellemandleravance paa de Varer, Fabrikkerne ikke selv importerer, men om dette Beløbs Størrelse har det ikke været muligt at skaffe Oplysninger.

Priserne paa Raavarer og Halvfabrikater af indenlandsk Oprindelse er i Hovedsagen fremskaffet enten gennem Prisnoteringer for Raavarerne f. Eks. Korn, Huder, eller gennem Produktionsstatistikens Oplysninger for de industrielle Halvfabrikater, f. Eks. Garn, Læder, Margarineolie. Foruden paa disse Maader er Raavarepriser fremskaffet ad mange andre Veje, bl. a. ved Forespørgsel hos de forbrugende Firmaer, saaledes som det omtales nærmere nedenfor i Tilknytning til Tallene for de enkelte Industrier.

Fabrikkerne har ligeledes suppleret Produktionsstatistikens Oplysninger med Hensyn til de mangfoldige mindre betydende Raastoffer, som ikke er anført i Statistikken. I denne Forbindelse kan tillige nævnes, at den hollandske Produktionsstatistik for den største Del af de her omhandlede Fabriksfag giver fuldt udtømmende Oplysninger om samtlige anvendte Raastoffer og derfor har kunnet bruges som Vejledning.

Oplysningerne om Udgiften til Emballage er fremskaffet paa forskellig Maade. For en Del af de danske Fabrikker, som selv fremstiller Emballage, foreligger de nødvendige Oplysninger i den aarlige Produktionsstatistik, en Del andre Fag har givet supplerende Meddelelser om Emballageforbruget, og for de øvrige Fag, hvor Emballagen spiller nogen Rolle, er Statistik over udenlandske Industrier af samme Art benyttet som Hjælpemiddel.

For enkelte mindre Fabriksfag, som ikke kan udelades i en samlet Oversigt over den egentlige Industri, men for hvilke der ikke foreligger Produktionsstatistik, er tilvejebragt en Del Oplysninger om Produktionen gennem Resultaterne af Erhvervs-tællingen i 1925. I Tilfælde, hvor der mangler produktionsstatistiske Oplysninger for enkelte af de behandlede Aar, er Materialet ligeledes suppleret gennem Erhvervs-tællingen og ved Beregninger paa Grundlag af Erfaringerne fra beslægtede Industrier.

Ved den Del af Undersøgelsen, der er omtalt i det foregaaende, har jeg søgt at fremskaffe dels Industriproduktionens Salgsværdi og dels Værdien af anvendte Raastoffer og Halvfabrikater samt af Emballage. For at faa Forædlingsværdien maa Produktionens Salgsværdi imidlertid formindskes ikke blot med Værdien af Raavarer, Halvfabrikater og Emballage, men tillige med Udgifterne til Hjælpes-toffer (Kraft m. m.) og til Vedligeholdelse og Reproduktion af Redskaber, Maskiner, Bygninger m. m. Disse Udgifter beregnes imidlertid i nærværende Opgørelse for hele Industrien under éet, og det er derfor mest

hensigtsmæssigt at standse paa det nuværende Stadium af Undersøgelsen, naar man vil fæste Opmærksomheden paa enkelte Industrier eller Industrigrupper. Da en saadan detailleret Fremstilling særlig har Interesse ved at vise den meget forskellige Andel, de enkelte Industriers Forædlingsværdi, eller rettere Værditilvæksten — Værdiforskellen mellem Produktionen paa den ene Side og Raavarer og Emballage paa den anden — som der foreløbig er Tale om, udgør af deres Produktionsværdi, anføres nedenstaaende Tabel, som for Hovedgrupperne i Industrien giver Oplysning om Værditilvæksten i Mill. Kr. og i pCt. af de paagældende Industriers Produktionsværdi (Salgsværdi). Naar selve Salgsværdierne ikke er anført, er det fordi disse Tal paa Grund af Dobbeltregningerne bliver uden Interesse, saa snart man lægger Fag, der arbejder i Forlængelse af hinanden, f. Eks. Garverier og Skotøjsfabrikker, sammen. Tallene for de enkelte Fag vilde lade Forskellighederne træde endnu langt stærkere frem, men da Beregningerne i mange Tilfælde er baseret paa uofficielle Oplysninger og paa Skøn, kan ikke gives yderligere Specifikation i Tabelform.

Differencen mellem Produktionens Salgsværdi og Værdien af Raastoffer og Emballage i Mill. Kr. og i pCt. af Salgsværdien.

Industrigruppe	1926		1925		1924	
	Mill. Kr.	pCt.	Mill. Kr.	pCt.	Mill. Kr.	pCt.
Nærings- og Nydelsesmiddelindustrien...	261	49	280	43	293	43
Tekstilindustrien	44	47	45	36	51	32
Konfektionsindustrien	22	46	26	44	26	42
Læderindustrien	22	44	25	39	34	38
Træindustrien	52	54	64	52	76	50
Sten-, Ler- og Glasindustrien	72	88	85	88	96	87
Maskinfabrikker og Jærnskibsværfter ...	c. 110	—	c. 60	gsntl. aarlig.		
Øvrige Metalindustrier.....	81	45	85	39	89	43
Teknisk-kemisk Industri o. l.....	76	33	87	32	120	33

Først skal omtales Omfanget af de enkelte Grupper, samt den særlige Fremgangsmaade, der er anvendt i de enkelte Fag.

Nærings- og Nydelsesmiddelindustrien omfatter Kornmøller, Sukkerfabrikker og -raffinaderier, Chokolade- og Sukkervare-, Kiks-, Kaffesurrogat-, Kartoffelmels-, Mælkekondenserings-, Konserver- og Kødvarer-, Margarine- og Mineralvandsfabrikker, Ølbryggerier og de dertil hørende Malterier, Sprit- og Gærfabrikker og Cigar- og Tobaksfabrikker. Handelsmøllernes Værdi-

tilvækst er fremskaffet gennem Oplysninger fra enkelte større Handelsmøller. For de smaa Handelsmøller og Kundemøllerne er den særlig omfattende Produktionsstatistik for 1925, som ogsaa giver Oplysning om Møllernes Behandling af Landbrugets Foderstoffer, benyttet. For Sukkerindustrien er Produktionens Salgsværdi meddelt af Sukkerfabrikkerne, og som Raastofudgift er benyttet det til Dyrkerne betalte Udbytte. I Chokolade-, Konserverings- og andre sukkerforbrugende Industrier er det anvendte indenlandske Sukkers Værdi ansat i Henhold til Prisangivelser fra de danske Sukkerfabrikker. Mælkekondenseringsfabrikkerens Mælkeforbrug er sat til Pris efter Mælkenoteringer. Margarinefabrikkerens Emballageforbrug er oplyst ved Forespørgsler til Fabrikkerne, Ølbryggerens Flasketab o. a. Emballageudgifter og lignende er beregnet paa Grundlag af Regnskabsoplysninger, de tilsvarende Tal for Sprit- og Gærfabrikkerne er meddelt i summarisk Form fra De danske Spritfabrikker og endelig er Tobaksindustriens Emballageforbrug anslaaet paa Grundlag af Angivelser fra enkelte Fabrikker. Den sidstnævnte Industris Raastofudgift er opgivet af Inspektoratet for Tobaksbeskatningen.

Tekstilindustrien omfatter Bomuldsspinderier, Vaffabriker, Uldspinderier og Klædefabriker, Bomulds- og Linnedvæverier, Gulvkludfabrikker, Trikotagefabrikker, Rebslagerier og Fiske-netfabrikker. I Tekstilindustrien er taget Hensyn til alt Arbejde udført for fremmed Regning (Lønsbinding m. m.) og til udleveret Arbejde (Farvning). Hver af de nævnte Fag i Tekstilindustrien er betragtet som en Helhed, idet hele Materialeforbruget, herunder indbefattet Halvfabrikater af indenlandsk Tilvirkning, er fradraget Produktionens Værdi, saaledes at der ikke foreligger Dobbeltregninger af nogen Art.

Konfektionsindustrien omfatter større Herre- og Damekonfektions- og Hattefabrikker, ialt ca. 75 Virksomheder med en Produktionsværdi i 1926 paa ca. 50 Mill. Kr. Afgrænsningen mellem industriel og haandværksmæssig Fremstilling er meget usikker i denne Industri. Her er som Industri regnet de Virksomheder, der er optaget i den industrielle Produktionsstatistik, og som regnes i alt væsentlig at omfatte Fremstillingen af færdigsyet Overbeklædning. I Mangel af Materiale til Beregning af Værditilvæksten er har anvendt engelsk og hollandsk Produktionsstatistik, som med Hensyn til Konfektionsindustriernes Forædlingsværdi viser samstemmende Resultater, og man begaar derfor næppe nogen større Fejl ved at overføre disse Erfaringer paa danske Forhold.

Læderindustrien omfatter Garverier, Skotøjsfabrikker, Læderwarefabrikker og Handskefabrikker. Værdien af Garveriernes Forbrug af Huder er beregnet efter Priserne paa Hudeauktionerne, og Skotøjsfabrikkernes Raastofudgift er paa Grundlag af Oplysninger fra Fagmænd beregnet efter Priserne paa danske og udenlandske Lædersorter.

Træindustrien omfatter Savværker, Maskinsnedkerier, Pakkasefabrikker, Stavfabrikker, Liste- og Rammefabrikker, Møbel fremstilling, Træskibsbyggerier, Træskofabrikker og Vognfabrikker. Produktionsstatistikken, som kun omfatter en Del af disse Fag, er suppleret med Oplysninger fra Erhvervstællingen, saaledes at Oversigten, saa nøjagtigt som det har været muligt, er bragt til at omfatte al Savværks-, Træskæreri- og Maskinsnedkeri-virksomhed, medens almindelige Snedkere og Tømrere ikke er medregnet. Derimod er Møbelfremstilling medtaget helt til Bunds, og dette Fag omfatter derfor en meget betydelig Del Haandværksarbejde. Beregningerne for Træindustrien er ret skønmæssige, da Afgrænsningen overfor Haandværket er meget vanskelig, og den Statistik, der foreligger, ikke er tilstrækkelig oplysende til dette Formaal.

Sten-, Ler- og Glasindustrien omfatter Cementfabrikker, Cementwarefabrikker, Stenbrud, Teglværker, Kalkværker o. l., Porcellæns-, Fajance-, Lervarefabrikker o. l. og Mørtelfabrikker. Værditilvækstprocenten er saa stor i denne Industri, fordi der ikke er gjort noget Fradrag for Værdien af de af Jorden fremdragne Raastoffer, Ler, Kalk, Sand m. m. I en korrekt Beregning burde der tages Hensyn til dette Forbrug, idet der foreligger et virkeligt Forbrug af Materiale, men en rationel Afskrivning af Lergravene m. m. er vanskelig at ansætte i Praksis.

Metalindustrien omfatter Sølv- og Elektropletwarefabrikker, Metalwarefabrikker, Jærnstøberier og Maskinfabrikker, Jærnvare-, Blikvare-, Cykle-, Automobil-, Traad- og Kabel- og Elektromekaniske Fabrikker, Skibsværfter, Tilvirkning af Jærnbane- og Flyvemateriel samt Pianofabrikker og desuden enkelte smaa Fabriksfag. I en Del af Fagene, som Traad- og Kabel-, Jærnvare-, Blikvare- og Automobilindustrierne har Værditilvæksten kunnet beregnes efter den sædvanlige Metode, men i nogle vigtige Fag, herunder Maskinfabrikkerne og Skibsværfterne, har man ikke kunnet gennemføre en Beregning af Udgifterne til Raastoffer og Halvfabrikater. Værditilvæksten er derfor beregnet væsentlig paa Grundlag af Oplysningerne om Udgifterne til Arbejds løn, som spiller en meget betydelig Rolle i disse Industrier, og med tilsvarende udenlandske Opgørelser som Kontrol.

Den sidste Gruppe i Oversigten omfatter Tændstikfabrikker, Farvefabrikker, Gummifabrikker, Papir- og Papfabrikker, Tapetfabrikker, Tagpapfabrikker, Svovlsyrefabrikker, Oliemøller, Sæbe- og Sodafabrikker, Fabrikation af Apoteker- og Materialvarer, Osteløbe, Benmel o. s. v. Om de fire sidstnævnte Fabrikationer er der søgt Oplysninger gennem Erhvervstællingen, da der ikke foreligger Produktionsstatistik, og Værditilvæksten er skønsmæssig anslaaet; for de øvrige Fag er Beregningen foretaget paa sædvanlig Maade ved Hjælp af fyldige supplerende Oplysninger fra Fabrikkerne.

I nedenstaaende Oversigt er som Eksempel anført Beregningen af Tekstilgruppens Forædlingsværdi i 1926 i Overensstemmelse med den korrekte Fremgangsmaade i den Udstrækning, Materialet tillader. Oversigten tjener særlig til at vise, hvorledes Dobbeltregninger er undgaaet.

Salgsværdi af Færdigvarer:

Vatprodukter	0,9	Mill. Kr.	
Stoffer af Uld	15,5	"	
" " Bomuld, Linned og Silke	24,7	"	
Trikotage	26,9	"	
Rebslageriprodukter	5,7	"	
Fiskenet	1,6	"	
Halvfabrikater:			
Garn af Uld	7,2	"	
" " Bomuld m. m.	10,0	"	
Bomuldsaffald	0,3	"	
Modtaget Betaling for Arbejde for fr. Regn.	0,9	"	
	<hr/>		Bruttoproduktværdi 93,7 Mill. Kr.

Dobbeltregnede Værdier. Indenlandske Halvfabrikater:

Garn af Uld	1,0	Mill. Kr.	
" " Bomuld	10,1	"	
Bomuldsaffald	c. 0,3	"	
Betalt for Hjelpearbejder	2,8	"	14,2
	<hr/>		Nettoproduktværdi 79,5 Mill. Kr.

Raastoffer:

Bomuld	8,1	Mill. Kr.	
Uld	8,3	"	
Hamp m. m.	3,4	"	
Udenlandske Halvfabrikater:			
Garn af Uld	7,7	"	
" " Bomuld, Hør, Silke	6,0	"	
Bomuldsaffald	0,9	"	
Andet	0,5	"	
Emballage, Kraftforbrug, Vedligeholdelse og Slidværdi	c. 5,8	"	40,7
	<hr/>		Forædlingsværdi 38,8 Mill. Kr.

Da Værditilvæksten i Praksis nærmer sig stærkt til at udtrykke det samme som Forædlingsværdien, giver Tabellen Side 131 et ret godt Billede af Forholdet mellem de forskellige Industrigruppers værdifrembringende Evne. Beregningen har givet følgende Hovedresultater for Aaret 1926. Nærings- og Nydelsesmiddelindustrien og Metalindustrien staar langt over de øvrige Grupper med tilsammen betydelig mere end Halvdelen af den samlede Industris Værditilvækst, og af disse to Grupper er den første Nr. 1 med knap $\frac{1}{3}$ af den samlede Værditilvækst, alle Fag iberegnet. Det bemærkes, at Mejerier og Slagterier er henregnet til Landbrugsproduktionen. Stærkest vejer Ølbryggeriet og Tobaksindustrien med tilsammen 110 Mill. Kr. i 1926. De næstvigtigste er Mølleri, Margarineindustrien og Sukkerindustrien med 25 à 30 Mill. Kr. hver. Af Tekstilindustriens 44 Mill. Kr. falder $\frac{1}{3}$ paa Trikotagefabrikker, noget mere paa Bomuldsindustrien og $\frac{1}{4}$ paa Uldindustrien. Paa Skotøjsindustrien falder 16 af Lædergruppens 22 Mill. Kr. Møbelfremstillingens Værditilvækst er ansat til 18 Mill. Kr. Indenfor Metalindustrien regnes Jærnstøberier, Maskinfabrikker og Jærnskibsværfter, hvilke Fag produktionsmæssig griber stærkt ind i hinanden, at repræsentere en Værditilvækst paa c. 100 Mill. Kr. tilsammen i 1926. Den næste i Rækken er den elektromekaniske Industri med 18 Mill. Kr., og endelig har Automobilfabrikker, Blikvarefabrikker, Sølv- og Elektropletvarefabrikker og Jærnvarefabrikker alle en Værditilvækst paa noget over eller noget under 10 Mill. Kr. I den teknisk-kemiske Gruppe har Papirfabrikker, Svovlsyrefabrikker og Oliemøller den største Tilvækst, 10 à 15 Mill. Kr. hver. Om Oliemøllerne maa dog bemærkes, at Værditilvækstprocenten og dermed Tilvæksten var langt højere i 1924 end i de to følgende Aar, fordi Raavaren ikke underkastedes saa stærk Prisnedgang som Produktet. Den Fejlkilde der i dette som i adskillige andre Tilfælde er til Stede som Følge af, at der foreløber en vis Tid mellem Indførselen af Raavarerne og Fabrikkens Forbrug af dem, skal nedenfor gøres til Genstand for nærmere Omtale.

Om selve Tabellens Procenter, som altsaa angiver den Del, Værditilvæksten andrager af Produktets Værdi, gælder det, at de for de enkelte Industrier indenfor Grupperne varierer overordentlig stærkt. Hovedaarsagerne til disse Variationer er den forskellige Grad af Forarbejdning og den forskellige Værdi af Raastofferne i de enkelte Industrier. De i det følgende nævnte Procenter angaar Aaret 1926. Som det vil ses, ligger

Gennemsnittet omkring 50 pCt., og denne Norm følges af alle de store Industrier indenfor Tekstil-, Konfektions-, Læder- og Træindustrierne, som beskæftiger et stort Antal Arbejdere i Produktionen. Ogsaa Sukker- og Tobaksindustrien ligger nær ved Gennemsnittet. Blandt de Industrier, der har en lavere Procent, skal nævnes Mælkekondenseringsfabrikkerne, Mølleriet og Automobil(samle)fabrikkerne, hvis Forarbejdningsgrad er saa ringe i Forhold til Raavarenes Værdi, at Tilvækstprocenten kun andrager Halvdelen og derunder af det nævnte Gennemsnit. De højeste Tal, helt op til over 80 pCt. Værditilvækst, udviser Bryggerier, Kaffesurrogatfabrikker og visse Dele af Metalindustrien, hvor Forarbejdningsgraden er høj. Som en særlig Gruppe staar hele Sten-, Ler- og Glasindustrien med Tilvækstprocenter, der nærmer sig 100, fordi man som ovenfor nævnt, har set helt bort fra Udgiften til de forbrugte Jordarter. En Beregning baseret paa nøjagtige Oplysninger vilde dog sikkert ikke formindske Procenterne ret meget.

Med Hensyn til Tilvækstprocenternes Bevægelse i de 3 Aar, Undersøgelsen omfatter, viser Tabellen, at der er en ganske almindelig og temmelig kraftig Tendens til Stigning fra 1924 til 1926. Bortset fra den Forstærkelse af en saadan Bevægelse Beregningmaaden, som nedenfor nærmere omtalt, kan have bevirket, er Stigningen i Værditilvækstens Procent et typisk Deflationstegn, idet den er Udtryk for, at de udenlandske Raavarer, som straks ved Kronestigningens Begyndelse i mindre Omfang og efterhaanden for hele Forbrugets Vedkommende er indgaaet i Produktionen til formindskede Priser, har udgjort en faldende Andel af Produktionsværdien, idet de øvrige Produktionsomkostninger er sunket meget langsommere.

Vi forlader nu de enkelte Industrier og gaar over til Beregningen af de Omkostninger, der skiller Værditilvæksten fra den egentlige Forædlingsværdi, nemlig Udgiften til Hjælpestoffer, samt Vedligeholdelse af og Afskrivning paa Driftsmidlerne.

Materiale til en saadan Beregning foreligger ikke i dansk Statistik. Men som tidligere omtalt indeholder hollandsk og engelsk Produktionsstatistik Undersøgelser om dette Emne, som kan benyttes ved Behandlingen af danske Forhold. Særlig er den hollandske Statistik saa detailleret og Undersøgelsesmaterialet i sin Sammensætning saa ligt det danske, samtidig med at Metoderne desuden er prøvet og forbedret gennem adskillige Tællinger, at det synes forsvarligt at overføre de gjorte Erfaringer. Naar man i den hollandske Produktionsstatistik, som

er optaget for Aaret 1919, bortser fra visse særlige Industrier, der spiller en ekstraordinær stor Rolle, nemlig Diamantsliberier og Glødelampefabrikker, som tilsammen har en Forædlingsværdi paa 70 Mill. Gylden, og naar man tillige bortser fra Metalindustrien, som er svagt repræsenteret i den hollandske Statistik, har de resterende Industrier i deres indbyrdes Størrelsesforhold en meget betydelig Lighed med de danske Forhold. Udregnet for dette Materiale udgjorde Udgifterne til Hjælpestoffer og Afskrivninger henholdsvis godt 9 og godt 5 pCt. af Forædlingsværdien, tilsammen omtrent 15 pCt., hvilket overført paa de her foretagne Beregninger for den danske Industri vil sige, at den gennemsnitlige Værditilvækst forholder sig til Forædlingsværdien som 115 til 100.

Forinden de absolutte Tal meddeles, skal endnu gøres nogle Bemærkninger om Fremgangsmaaden. Idet Materialet til Beregningerne i hvert enkelt Aar er de i Aarets Løb forbrugte Kvanta multipliceret med Priserne paa de i samme Aar importerede, sker der i Perioder med Prisbevægelser en Fejlregning, som for 1925 og 1926 har bevirket, at de forbrugte Raastoffer er beregnet til for lav Pris, idet en Del af Forbruget faktisk var indført i de sidste Maaneder af det foregaaende Aar til en højere Pris. Dette og andre Forhold, som bevirker, at den beregnede Forædlingsværdi i Deflationsaarene maa antages at være kommen til at ligge for højt, gør det ønskeligt, efter at Bevægelsens Tendens er paavist ovenfor, at behandle hele det behandlede Tidsrum 1924—26 samlet, idet en Del af de omtalte Fejlregninger udlignes over en længere Periode.

Til de i Tabellen nævnte Industrigrupper maa endnu føjes den grafiske Industri, som er søgt belyst gennem Erhvervs-tællingens Resultater, og Gas-, Elektricitets- og Vandværker, for hvilke Virksomheder der foreligger forskelligt Materiale til en Beregning, bl. a. den detaljerede Elektricitetsværks statistik og Oplysninger om Gasværkers Kulforbrug. Anvender man saa Erfaringerne fra den hollandske Statistik med Hensyn til Afskrivningsprocent m. m. paa hele den danske Industri, idet man benytter samme Procent for Metalindustrien, som for den øvrige Del, men behandler Gas-, Elektricitets- og Vandværker særskilt (større Anlæg), naar man til en Forædlingsværdi paa c. 812 Mill. Kr. gennemsnitlig aarlig i Perioden 1924—26 saaledes fordelt, at 1925 er lidt under Gennemsnittet, 1924 c. 90 Mill. Kr. over og 1926 c. 80 Mill. Kr. under.

Tallene fremkommer saaledes:

	Værditilvækst	Forædlingsværdien	
	1924—26 ialt Mill. Kr.	1924—26 ialt Mill. Kr.	gsntl. aarlig Mill. Kr.
De i Oversigtstabellen anførte Industrier...	2442		
Den grafiske Industri (Trykkerier m. m.)...	152		
	ialt.... 2594	2256	752
Elektricitets-, Gas- og Vandværker.....			c. 60
		ialt....	c. 812

Nu skal straks bemærkes, at Tallet er et Maksimumstal, som sandsynligvis ligger højere end Tilfældet vilde være, hvis hele Industrien stillede de nødvendige Oplysninger til Raadighed. Ovenfor er allerede nævnt nogle Fejlkilder. Endnu en Faktor virker i Retning af at gøre Forædlingsværdien for høj, nemlig den Omstændighed, at en teoretisk Afskrivningsprocent som den her anvendte, der har Tilbøjelighed til at staa i et bestemt Forhold til de faste af Driftens Omfang uafhængige Driftsomkostninger, i en Periode med stærke Driftsindskrænkninger sandsynligvis bør udgøre en forøget Procent af den faktiske Forædlingsværdi. Den her anvendte Procent vil derfor antagelig være noget for lav for Periodens to sidste Aar og derved gøre Forædlingsværdien for høj. Hertil kommer endvidere, at man maaske ikke i alle Fag har opnaaet at faa samtlige Raastoffer med. En saadan Beregning vil naturligvis altid være behæftet med Fejl, men da alle Fejlkilderne her virker i samme Retning, er det nødvendigt at underkaste Slutresultatet en Korrektion. Naar man herefter anslaaer Industriens Forædlingsværdi 1924—26 aarlig til 750 à 800 Mill. Kr. er der antagelig givet tilstrækkeligt Spillerum for Virkningerne af Fejlkilderne.

Angaaende Resultatet skal iøvrigt paa dette Sted kun erindres om, at det angiver Forskellen mellem Produktionens Salgsværdi og Udgifterne til Raa- og Hjelpestoffer samt til Vedligeholdelse og Reproduktion af Driftsmidlerne. Forædlingsværdien omfatter altsaa i store Træk Godtgørelsen til baade Arbejde og Kapital og falder derfor ikke sammen med Erhvervets Udøveres samlede Indkomst, idet disse paa den ene Side yder Kapitalrente til inden- og udenlandske Kreditorer udenfor Erhvervet og paa den anden Side har Formueindtægt, som stammer fra andre Erhverv. Disse Bemærkninger forudskikkes i Anledning af nedenstaaende Opgørelse af Haandværkets Indkomst.

Vanskeligheden ved at sondre bestemt mellem Industri og Haandværk vil altid bevirke, at en Undersøgelse angaaende

industriel Virksomhed som en Helhed fører med sig som en naturlig Konsekvens, at en lignende Undersøgelse maa foretages for Haandværkets Vedkommende. Problemet er særlig vanskeligt at komme udenom i dette Tilfælde, og det er da søgt løst saa godt som muligt. En egentlig Forædlingsværdi lader sig ikke beregne, og jeg har da gjort et Forsøg paa at beregne alle de vigtige Haandværkerhvervs Indtægt gennem Skatteindkomststatistikens Erhvervsfordeling i Forbindelse med Erhvervstællingens Oplysninger om Fagenes Omsætning. Uden iøvrigt at komme ind paa Beregningens enkelte Led skal bemærkes, at Formueindtægten saa vidt muligt er fradraget. Resultatet bliver en Skatteindtægt fra Erhvervet paa c. 600 Mill. Kr. i 1924 for samtlige Personer, der kommer ind under Hovederhvervsgruppen Haandværk og Industri og ikke er medtaget i ovenstaaende Tal for Industri. Tallet omfatter en Del Handelsindtægt for Haandværkere, der har Butik, men da det af andre Grunde, bl. a. fordi Renter af Gæld er fradraget, er trukket nedad, er det sandsynligt, at Tallet ikke er for højt. For Perioden 1924—26 skulde Haandværkets Forædlingsværdi altsaa ligge mellem 5 og 600 Mill. Kr. aarlig, idet en lignende Bevægelse som for Industriens Vedkommende fra 1924 til 1926 forudsættes.

Ved første Øjekast kan det synes paafaldende, at Haandværket naar saa nær op ad Industrien, men en nærmere Undersøgelse sandsynliggør Resultatets Rigtighed. I Henhold til Produktionsstatistikens og Erhvervstællingens Oplysninger har de til Industri henregnede Virksomheder beskæftiget henimod 160,000 af samtlige ca. 375,000 ved Haandværk og Industri beskæftigede Personer i Juli 1925, Mejerier og Eksportslagterier fra regnet. Der bliver saaledes c. 215,000 Personer tilbage til Haandværkere m. m., og selv om der maa regnes med større Kapitalanvendelse pr. Individ i Industrien end i Haandværket, bliver der dog tilbage en betydelig større Arbejdsindtægt pr. beskæftiget Person i den førstnævnte Erhvervsgruppe end i den sidste. Til Orientering skal anføres, at af de beregnede 600 Mill. Kr. til Haandværk m. m. i 1924 falder c. 195 Mill. Kr. paa samtlige Bygningshaandværkere, c. 140 Mill. Kr. paa Smede, Maskin-, Cycle- og Automobilreparation, mindre elektriske Installatører og al anden Metalforarbejdning, c. 95 Mill. Kr. paa Skrædere og Syersker, c. 70 Mill. Kr. paa Bagere, Slagtere o. a. Næringsmiddelforarbejdning (Tobaksforarbejdning er helt henregnet til Industrien), c. 48 Mill. Kr. paa Snedkere o. a. Træbearbejdning, c. 38 Mill. Kr. paa Vask, Tøjrensning og Farv-

ning (har ikke kunnet uddrages), Barberer, Frisører o. l.; og 20 Mill. Kr. paa Skomagere og Sadelmagere. Den samlede Forædlingsværdi for Industri og Haandværk kan altsaa efter de foretagne Beregninger antages at have ligget omkring 1300 Mill. Kr. gennemsnitlig aarlig i Perioden 1924—26. Denne Sum betegner Erhvervets værdifrembringende Indsats, men giver i sig selv ingen Oplysning om det privatøkonomiske Udbytte for Erhvervets Udøvere. I Slutningen af denne Artikel skal drages nogle Sammenligninger mellem ovennævnte Resultat og Landbrugets efter samme Synspunkter beregnede Forædlingsværdi.

Landbruget. Den teoretiske Formulering af Opgaven er den samme for Landbruget som for Industrien, nemlig at finde paa den ene Side Salgsværdien af Landbrugets Produkter og paa den anden Side Værdien af de til Produkternes Fremskaffelse anvendte Raa- og Hjælpstoffer samt Udgifterne til Vedligeholdelse og Reproduktion af Driftsmidlerne. Erhvervenes Forskellighed bevirker imidlertid, at man her staar overfor ganske andre Problemer end ved Industri og Haandværk. De almindelige Principper skal derfor først gøres til Genstand for Omtale, hvorefter Fremgangsmaaden ved Beregningen for de enkelte Produkter vil blive meddelt i Tilslutning til Tabellerne.

For det første volder Fastsættelsen af Undersøgellesperioden en Del Besvær. Naar der for Industriens Vedkommende kunde tales om Vanskeligheder ved at bringe Opgørelsen til at omfatte de Raavarer og Færdigvarer, der svarer til hinanden, bliver dette Problem helt uløseligt for Landbrugets Vedkommende. Et Eksempel vil vise det. Mineralske Gødningsstoffer indkøbes om Vinteren, maaske allerede før Nytaar, og tilføres Jorden om Foraaret. Afgrøden, hvortil Gødningen er Raaprodukt, høstes om Efteraaret og en mindre Del deraf forlader Landbruget som Salgsvarer allerede i samme Aar, dels som Korn m. m. til Salg og dels som Smør eller Flæsk; men den største Del af de Produkter, til hvis Fremstilling Gødningen er anvendt, forlader først Landbruget i det følgende Aar og en Del endda først efter flere Aars Forløb, saaledes det, der anvendes til Vedligeholdelse og Opdræt af Husdyr. Da lignende Forhold genfindes paa flere Omraader, maa Bestræbelserne for at bringe Raaprodukter og Salgsvarer til at svare til hinanden opgives. Derved bortfalder tillige de særlige Grunde, der kunde tale for at anvende Landbrugets Driftsaar som Tidsenhed, en Fremgangsmaade, som iøvrigt vilde volde

Vanskeligheder, da nogle af Hovedkilderne til nærværende Beregning, nemlig Mejeridriftsstatistikken og Landøkonomisk Driftsbureaus Aarsberetning, anvender forskellige Driftsaar. Jeg har derfor valgt Kalenderaaret, som af statistiske Grunde er den fordelagtigste Periode. Men det er indlysende, at det for Landbrugets Vedkommende i endnu langt højere Grad end for Industriens er nødvendigt at lade Undersøgelsen omfatte flere Aar.

Som Salgsværdi for Produkterne er det tilstræbt saavidt muligt at fremskaffe den Sum, Landbruget virkelig modtager, i Modsætning til f. Eks. Eksportpris eller Grossistpris. De enkelte Priser er fremskaffet ad mange forskellige Veje, som senere omtales.

Landbrugsproduktionen regnes at omfatte samtlige de fra Landbruget udgaaede Produkter i det omhandlede Tidsrum. Foruden Salgsvarerne medregnes altsaa Landbrugshusholdningernes Forbrug af egne Produkter. Derimod regnes egne Produkter, der atter indgaar i Driften som Raastof, ikke med i Produktionen. Som Eksempel kan nævnes, at Sødmælk og Skummetmælk, der bruges i Husholdningen, skal medtages i Produktionsværdien, medens Skummetmælk til Foder, Foderkorn, Sædekorn, Roer, Hø, Halm m. m., som anvendes i Driften, ikke medtages.

Opgørelsen af Raastoffer til Frembringelsen af denne Produktion, omfatter derfor heller ikke Produkter af egen Avl som de sidstnævnte, men udenlandske Stoffer, samt indenlandske, der er frembragt udenfor Landbruget.

Til Fremskaffelse af Oplysningerne om Udgifterne til Hjælpestoffer og til Vedligeholdelse og Reproduktion af Driftsmidlerne, som for Industriens Vedkommende maatte søges i udenlandsk Statistik, har man et fortræffeligt Hjælpemiddel i det landøkonomiske Driftsbureaus Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold. Fra denne Kilde faas Udgifter beregnet pr. ha til Elektricitet, Brændselsstoffer til Kraftmaskiner, andre Hjælpestoffer og Vedligeholdelse og Afskrivning paa Bygninger, Inventar og Grundforbedringer. Alle disse Poster skal medregnes paa Udgiftssiden; derimod skal Landbruget ikke debiteres for nogen Amortisation af selve Grundværdien, da denne ikke opbruges som alle de hidtil omtalte Ting. Grundforbedringerne forbruges, hvad der virker til at mindske Forædlingsværdien, men det Vederlag, der af Aarsager, som er Produktionsprocessens Teknik uvedkommende, tilfalder Jordværdien saavel som Kapitalanvendelsen (udover Amortisation), nemlig Jordrenten og Kapitalrenten, skal tages af Forædlingsværdien.

Besætningernes Forøgelse i Undersøglesperioden er lige-
saavel som Salget et Udbytte af Produktionen og maa med-
regnes i Salgsværdien.

Det følger af Landbrugsproduktionens Organisation, at man
ikke, selv naar der er Tale om en fleraarig Periode, kan fore-
tage en Sammenstilling af de enkelte Salgsprodukter og de til
hver af disse anvendte Raastoffer og andre Materialer. Land-
brugserhvervet maa i denne Henseende behandles som et enkelt
industrielt Fag. I nedenstaaende Tabel skal derfor først anføres
Værdien af samtlige de fra Landbruget udgaaede Produkter
og senere en samlet Oversigt over hele Debetsiden, Værdien
af de til Produkternes Fremskaffelse forbrugte Raavarer o. s. v.

Værdien af Produkter udgaaet fra Landbruget:

	1926	1925	1924
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Hvede	44	67,3	61,8
Rug	30,7	41,4	52,5
Byg	20,4	21,3	37,4
Havre	10,8	12,7	20,4
Kartofler	20	19,1	37,5
Sukkerroer	27,7	29,1	42,4
Cikorierødder og Sukkerroer.....	c. 0,6	c. 0,7	c. 1,3
Frø	9	7	10,9
Havesager (eget Forbrug)	8	8	10
Smør	485	675	720
Mælk (ikke til Smør)	86	134	145
Æg	144	194	234
Fjerkræ (eget Forbrug)			
Flæsk	495	627	637
Biprodukter af Svin	59	75	75
Forøgelse af Svinebestanden.....	c. 10 Mill. Kr. aarlig.		
Heste	5,8	15,3	20
Hornkvæg	178	246	280
Hornkvægbestandens Forøgelse....	c. 12 Mill. Kr. aarlig.		
Faar	1,8	3,7	5,7
Forskellige Produkter (Hø, Halm, Grønt- sager til Konserves, Uld m. m.) ...	c. 10 Mill. Kr. aarlig.		
Ialt	1625,8	2176,6	2390,9
	+ 32 Mill. Kr. aarlig		

Tilsammen 2096 Mill. Kr. gsntl. aarlig 1924—26.

Hvede og Rug omfatter hele Brødkornsforbruget her i
Landet, da man ikke kender Mængden af dansk Korn til
denne Anvendelse. Den herved foraarsagede Fejl udlignes ved
at hele Indførselen af Hvede og Rug nedenfor regnes som
Raastof til Landbruget.

Byg omfatter Salg til Udførsel, til Maltning, til Byggryns-
fabrikation og til Spritfabrikation.

Havre omfatter Salg til Udførsel, til Hestefoder udenfor Landbruget og til Havregrynsfabrikation.

Kartofler omfatter Udførselsoverskudet, Salg til Spritfabrikation, til Kartoffelmelsfabrikation samt hele Landets Forbrug i Husholdningen. Det sidstnævnte Forbrug af Kartofler er beregnet ved Hjælp af Statistisk Departements og Landøkonomisk Driftsbureauets Husholdningsregnskabsundersøgelser, hvorefter Gennemsnitsforbruget pr. Individ for hele Landets Befolkning er sat til 90 kg pr. Individ. Priserne er beregnet efter Efteraarsnoteringerne med Hensyntagen til Prisforskellen mellem Jylland og Øerne.

Sukkerroer angiver den samlede Betaling, Dyrkerne har modtaget fra Fabrikkerne.

Frø angiver Udførselen af Markfrø.

Havesager omfatter kun Landbefolkningens eget Forbrug, beregnet efter Driftsbureauets Husholdningsregnskaber. Havesager til Salg regnes at hidrøre fra Gartneri, som ikke medtages her.

Smør og Mælk angaar Mejeridriftsstatistikens Driftsaar, som rundt regnet gaar fra Begyndelsen af November til Slutningen af Oktober. Smørmængden er taget efter Landøkonomisk Forsøgsbureauets og Mejeridriftsstatistikens Beregninger og Prisen fra Mejeridriftsstatikken. I sidstnævnte Beretning er tillige anført et Skøn over samlet Mælkemængde, som her er benyttet til Beregning af den Mælkemængde, der ikke er medgaaet til Smørfremstilling. Som Pris for denne Mælk, der altsaa omfatter Detailsalg af Mælk og Fløde, Salg til Videreforhandling en detail, Forbrug til Ostefremstilling, Salg til industrielt Brug og Landhusholdningernes Forbrug af Sødme, er anvendt Mejeriernes Nettoudbytte pr. kg Smørmælk. Denne Pris er antagelig noget for lav for den Mælk, der er solgt i Detailsalg.

Æg omfatter Udførselen og hele Befolkningens Forbrug. Det sidste er beregnet efter Driftsbureauets Husholdningsregnskaber og omfatter tillige Landbrugsbefolkningens Forbrug af Fjerkræ. Landbrugets Afsætning af Fjerkræ er ikke taget i Betragtning. Til Gengæld er hele Ægproduktionen krediteret Landbruget.

Flæsk omfatter Produktionen til Udførsel efter Produktionsstatistikken samt det indenlandske Forbrug beregnet efter forskellige Kilder, nemlig Eksportslagteriernes Produktion til Hjemmemarkedet, Veterinærfysikatets Beretning om offentlige Slagtehouses og anden af Kødkontrollen konstateret Slagtning, Landbrugets Hjemmeslagtning (Driftsbureauets Husholdningsregnskaber) og endelig et skønsmæssigt Tillæg for den øvrige

ikke kontrollerede Slagtning. Det indenlandske Forbrug af Flæsk er beregnet til c. 70 Mill. kg aarlig. Endvidere omfatter Tallene Værdien af Biprodukterne beregnet for hele Slagtningen i Henhold til Statistikken over Eksportslagterierne.

Svinebestandens Forøgelse er Differencen mellem Bestanden ved Tællingerne i 1924 og i 1927 efter Værdien ved Periodens Slutning.

Heste omfatter Udførselen samt den øvrige Afgang — beregnet efter Kreaturtællingerne — ansat til Slagteværdi. Da Hestebestanden udenfor Landbrug er stærkt aftagende i Perioden, er ikke regnet med nogen Afgang af Brugsheste fra Landbruget til Indlandet.

Hornkvæg. Afgangen er beregnet efter Kreaturtællingerne med Interpolation til Kalenderaarene. Vægten er ansat til 75 kg gsntl. for Kalve til Slagtning under 1 Aar og 450 kg gsntl. for Kreaturer til Slagtning over 1 Aar, alt levende Vægt. Antallet af selvdøde Kreaturer er i Overensstemmelse med tidligere Opgørelser af samme Art anslaaet til 5 pCt. for Kalve og 2¹/₂ pCt. for Kreaturer over 1 Aar. Priserne er beregnet af Aarsgennemsnit af Markedsnoteringer for de forskellige Arter af Kreaturer.

Hornkvægbestandens Forøgelse er beregnet som Svinebestandens.

Faar er beregnet som Hornkvæg.

Værdi af forbrugte Raavarer m. m.

Indførte Varer	1926 Mill. Kr.	1925 Mill. Kr.	1924 Mill. Kr.
Hvede.....	26,1	47,6	57,6
Rug.....	27,1	43,5	58,3
Havre.....	1,6	7,3	8,9
Byg.....	9,7	22,3	38,9
Majs.....	52,3	106,5	97,5
Ærter, Vikker, Hirse.....	0,5	2,5	5,2
Andre Foderstoffer.....	122,1	220,8	242,4
Markfrø.....	7,7	8,4	15,8
Gødningsstoffer.....	48,3	69,5	61,1
Danske Varer			
Klid.....	9,5	17,4	17,1
Oliekager o. l.....	19,5	31,3	49,4
Melasse.....	1,3	2	3,5
Mask og Bærme.....	1,4	2,2	1,7
Benmel, Blodfoder o. l.....	c. 6	c. 8	9,1
Superfosfat.....	16,4	17,8	16,6
Gødningskalk.....	0,7	1,4	1,1

	1926	1925	1924
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Andre Udgifter:			
Formaling m. m. af Foderstoffer	c. 10	Mill. Kr. aarlig	
Udgifter ved Fremstilling af Smør ...	27	28	28
" " Svineslagtning	c. 20	Mill. Kr. aarlig	
Forskellige Varer, Kraft, Vedligeholdelse og Amortisation af Avlsbygninger, Inventar og Grundforbedringer	c. 180	c. 200	c. 230
Tilsammen	557,2	836,5	942,2
	+ c. 30	Mill. Kr. gsntl. aarlig	
Ialt	c. 808	Mill. Kr. gsntl. aarlig	

Oplysningerne om Forbruget af indførte Varer stammer fra Indførselsstatistikken. Som nærmere begrundet ovenfor under Salg af Hvede har man regnet hele Indførselen af disse Kornsorter som Raastof for Landbruget.

Oplysningerne om danske Varer er fremskaffet gennem den industrielle Produktionsstatistik samt ved Meddelelser fra Producenterne af de paagældende Varer. Tallene for Benmel, Blodfoder m. m. og Gødningskalk angiver muligvis ikke det fuldstændige Forbrug.

Udgiften til Formaling o. a. Behandling af Foderkorn og andre Foderstoffer omfatter Møllernes Indtægt ved Arbejde af denne Art udregnet paa Grundlag af Produktionsstatistikken i 1925.

Udgiften til Smørfremstilling omfatter Mejeriernes Udgifter til Smørproduktionen, fraregnet Mælkekørslen, som Landbruget selv præsterer, og ligeledes fraregnet Udgifter til Renter og Lønninger. De resterende Driftsudgifter vil i alt væsentlig svare til Vareindkøb, Vedligeholdelse og Afskrivning. Ved kun at fradrage Smørproduktionsudgifterne udlignes en Del af den ovenfor omtalte for lavt beregnede Værdi for anden Mælk.

Udgifterne til Svineslagtning angiver Eksportslagteriernes Driftsudgifter pr. Svin multipliceret med Antallet af samtlige slagtede Svin, idet hele Værdien af Flæsk til Forbrug her i Landet ovenfor er beregnet efter Slagteripriser paa Flæsk til Hjemmemarkedet. Beregningen er foretaget efter samme Princip som ved Mejerierne, men i Mangel af en bearbejdet Driftsstatistik for de senere Aar er i stort Omfang anvendt Skøn.

Den sidste Post omfatter Driftsbureauets Oplysninger om Vedligeholdelse og Amortisation af Bygninger, Inventar og Grundforbedringer samt Udgift til Elektricitet og „Andre Udgifter vedrørende Planteavlén“, hvori er indbefattet Brændsel

til Kraftmaskiner, og som hovedsagelig bestaar af Udgifter til Vareindkøb (kemiske Stoffer, Bindegarn m. m.).

Som Resultat af Beregningerne faar man et Tal, 2096 Mill. Kr. \div 808 Mill. Kr. = 1288 Mill. Kr., som skal angive Landbrugets Forædlingsværdi gsntl. aarlig i Perioden 1924—26 udregnet efter de samme Principper som for Industrien.

Angaaende Kilder til Fejl i Beregningen maa anføres følgende. Udgiftsposterne Hjælpestoffer, Vedligeholdelse og Amortisation er sikkert for høje, idet de af Landøkonomisk Driftsbureau undersøgte Ejendomme antagelig ligger over Landets Gennemsnit med Hensyn til disse Udgifter. Paa den anden Side er Udgiften til indførte Foderstoffer for lav, idet Indførselsprisen for disse, ligesom for de industrielle Raavarer, bør forøges med Mellemandleravancen. Endelig mangler saavel paa Produktions- som paa Forbrugssiden Oplysning om forskellige mindre Poster. Med Hensyn til Raastofferne benytter vi her i Modsætning til i Industriberegningen ikke de virkelig forbrugte, men de indførte, henholdsvis de her i Landet producerede, Mængder og disses faktiske Værdi og faar derfor ikke nogen Fejl i Prisansættelsen paa Grund af Prisbevægelser. Derimod medfører den nævnte Fremgangsmaade, at man maa regne med den Fejlkilde, at Landbruget i Periodens Begyndelse har forbrugt Raavarer, som var optaget i Indførselsstatistikken før 1924 og omvendt i 1926 ikke har naaet at købe alle de i dette Aar indførte Varer. Da Raavarerne var dyrere i 1923 end i 1926, bevirker dette, at Udgiften til Raavareforbruget faktisk har været lidt større end det fremgaar af ovenstaaende Tabel. Der findes altsaa Fejlkilder, som har forhøjet Resultatet, og andre, som har formindsket det; saavidt det kan skønnes, er der ikke foraarsaget nogen afgørende Indflydelse paa Resultatet, saaledes at Tallet kan antages at være i Overensstemmelse med Hovedprincipperne for Beregningen.

Af Hensyn til Bedømmelsen af Resultatet skal den lange Produktionsperiodes Indflydelse paa Forædlingsværdiens Størrelse nærmere omtales. Paa Grund af Produktionsprocessens Langvarighed i Landbruget giver Beregningen af Forædlingsværdien for et bestemt Tidsrum under en Prisnedgangsperiode i stærkere Grad end for Industriens Vedkommende et Resultat, der er højere end det vilde blive, hvis man kunde bringe de til hinanden svarende Færdigvarer og Raastoffer ind under Undersøgelsen. Da dette sidste er umuligt og desuden ligger de faktiske Forhold langt fjærnere end for Industrien, er det nævnte Forhold ikke anført ovenfor som en Beregningsfejlkilde.

Ved Bedømmelsen af Resultatet bør det dog have i Erindring som et Moment, der har gjort den beregnede Forædlingsværdi større end denne faktisk er, hvis man kunde benytte et længere Tidsrum. Deflationstabene er koncentreret over for kort en Periode, saaledes at Betragtningen bliver mere regnskabsmæssig end samfundsøkonomisk.

Industriens og Haandværkets Forædlingsværdi synes altsaa at kunne anslaaes til omkring 1300 Mill. Kr. gsntl. aarlig i Perioden 1924—26 og Landbrugets ligeledes til omtrent 1300 Mill. Kr. Som det med Tydelighed vil være fremgaaet af Redegørelsen for Metoden, maa disse Slutsummer særlig for Haandværkets og Industriens Vedkommende ses som Resultater af teoretisk rigtig Beregning, hvortil en betydelig Del af de praktiske Hjælpemidler mangler. Opmærksomheden bør derfor snarere rettes mod de anvendte Metoder end mod de endelige Resultater, som maa gives med Forbehold. Til Vejledning ved Sammenstillingen af de to Tal, skal her foruden Henvielse til de foranstaaende Redegørelser for Fejlkilderne i Beregningen først præciseres, hvad Forædlingsværdien giver Oplysning om.

I Overensstemmelse med de givne Definitioner angiver Forædlingsværdien den Værdiforøgelse, der ved Erhvervenes Virksomhed er tilført de forbrugte materielle Goder, det sidste Begreb taget i vid Forstand som omfattende ethvert Forbrug og Slid. Det bør stærkt fremhæves, at Forædlingsværdien saaledes angiver Erhvervens værdifrembringende Evne i Modsætning til dets for Erhvervens Udøvere indtægtsgivende Evne. Den Værdi, der er frembragt af Landbruget, fordeler sig paa mange Hænder foruden Landbrugsbefolkningens egne, f. Eks. Prioritetshavere i Ind- og Udland, og det samme gælder i forskellig Grad ethvert Fag. Omvendt tilgaar der ogsaa ethvert Fags Udøvere Kapitalindtægter fra andre Erhverv.

Naturligvis tjener Forædlingsværdien dog for største Delen til Underhold for det Erhverv, ved hvis Virksomhed den er skabt, og her er da det næste Moment, som maa erindres ved Sammenligningerne, nemlig Forskellen i Prisniveauet i By og paa Land. Landbrugets Forædlingsværdi faar derfor faktisk større reel Købekraft end Industriens. Til nærmere Orientering paa dette Punkt kan nævnes, at Forpagter Chr. Sonne i sit Foredrag i Nationaløkonomisk Forening i 1913, om Danmark som Landbrugsland, som Resultat af en Beregning over Detailpriser m. m. og Befolkningsfordeling anfører, at Forholdet mellem de Prisniveauer, under hvilke Industri- og Haandværks-

befolkningen paa den ene Side og Landbrugsbefolkningen paa den anden Side lever, er som 87 til 75.

Angaaende Kronestigningen, som indtraf midt i Undersøglesperioden, skal søges forklaret, hvorledes disse ekstraordinære Forhold har indvirket paa Forædlingsværdien. Man konstaterer det tilsyneladende besynderlige Faktum, at Industrien kan fremvise en Stigning i Forædlingsprocenten (ikke i selve Værdiens Størrelse), medens Landbruget, saavidt det kan konstateres, viser Nedgang. Aarsagen til dette er for Industriens Vedkommende, som tidligere omtalt, at Raavarerne faldt hurtigere i Pris end Færdigprodukterne, medens Landbrugets Færdigprodukter for Størstedelens Vedkommende straks blev Genstand for det fulde Prisfald, samtidig med at en Del af Raavarerne og særlig de øvrige paa Landbrugets Debetside opførte Udgifter ikke fulgte Nedgangen i samme Tempo. (Iøvrigt ligger en Undersøgelse af disse Forskydningers Indflydelse paa Erhvervenes Økonmi og paa Indtægtsfordelingen udenfor Rammerne af dette Arbejde). Industrien har altsaa under Deflationsperioden kunnet henregne en voksende Procént af Produktionens Salgsværdi til Forædlingsværdien, medens Landbruget har maattet se sin Forædlingsprocent formindskes. Forædlingsværdiernes absolutte Størrelse er imidlertid paa Grund af de relativt smaa Ændringer i Procenten, først og fremmest afhængig af Produktionens Mængde og Pris. Med Hensyn til Produktionens Mængde har Bevægelsen indenfor de to Erhverv i udpræget Grad været modsat Forædlingsprocentens, idet Industrien har indskrænket stærkt, medens Landbruget har udvidet.

Til Slut skal foretages en Sammenligning med to tidligere Beregninger af samme Art, nemlig ovennævnte Foredrag af Forpagter Sonne og Ingeniør Alex. Foss' Foredrag og Piece med Titlen Danmark som Industriland. Begge Undersøgelser angaar Aaret 1911. De Slutresultater, hvortil man kommer, er i den førstnævnte Undersøgelse baseret paa Nettoproduktionsværdi og i den sidste paa Skatteindtægt, hvorfor de absolutte Tal ikke godt kan sammenstilles med nærværende Beregning, men der vil ikke være noget i Vejen for at sammenligne det indbyrdes Forhold mellem Landbrug og Industri, saaledes som det kommer frem ved de tre Beregninger. I omstaaende Oversigt er Landbruget sat til 100, og Tallene for Industri og Haandværk angiver da, hvor stor en Værdi der efter de forskellige Beregninger falder paa disse Erhverv i Forhold til Landbruget, dels ialt og dels pr. Individ.

	Nettoproduktionsværdi og Indkomster		Skatteindtægt		Forædlingsværdi 1924—26 gsntl. aarlig	
	1911		1911			
	Land- brug	Industri og Haandværk	Land- brug	Industri og Haandværk	Land- brug	Industri og Haandværk
Hele Erhvervet...	100	71	100	97	100	101
pr. Individ	100	92	100	127	100	112

Den Overvægt, Industri- og Haandværkerhvervene har opnaet overfor Landbruget i 1924—26 i Forhold til begge de tidligere Opgørelser, maa ses paa Baggrund af den stedse stigende Industriebefolkning i Modsætning til Landbrugets stagnerende. I Tabellens nederste Linie er dette Moment bortfjernet ved at angive Forholdet pr. Individ. Det vil da ses, at Beregningen 1924—26 naar til et Resultat, der ligger imellem de to tidligere, hvilket man vel uden at forklejne nogen af de to Undersøgelser, kan antage kommer Sandheden nærmest.

Som Resumé kan siges, at Industri og Haandværk i Aarene 1924—26 ved sit Arbejde har frembragt en noget større Værdi pr. Individ end Landbruget, men at denne Difference omtrentlig udlignes, naar Forædlingsværdien, set som Indtægt, omsættes til reel Købekraft.

Foruden de omtalte Undersøgelser frembyder Landøkonomisk Driftsbureaus Regnskabsbearbejdelser, hvis Detailresultater i stort Omfang er anvendt ved Beregningen af Forædlingsværdien, sig som et Middel til Prøvelse af Resultatets Rigtighed. Sammenligningen volder ingen Vanskeligheder i Henseende til Bestemmelsen af de Poster, der skal sammenstilles, idet det af Driftsbureauet anvendte Begreb samfundsmæssigt Udbytte dækker den her anvendte Definition af Forædlingsværdien. Fejkilden bestaar i Overførelsen af Resultaterne fra de ca. 700 Brug, Undersøgelsen omfatter, paa hele Danmarks Landbrug. Foretager man denne Beregning ved ganske simpelt at multiplicere det gsntl. Udbytte pr. ha med det samlede Antal ha Landbrugsareal, kommer man til et samfundsmæssigt Udbytte, som for Kalenderaarene 1924—26 ligger mellem 2 og 300 Mill. Kr. gsntl. aarlig over den ovenfor beregnede Forædlingsværdi. Aarsagen til denne Difference er uden Tvivl, at de regnskabsførende Landbrug ligger over Landets Gennemsnit, maaske med Hensyn til Jordens Kvalitet, men i hvert Fald med Hensyn til Udbytte pr. ha. Der foreligger imidlertid ingen Holdepunkter for en nøjere Vurdering af dette Forholds Betydning.